

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Yliniemi, R. (2020) Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen ja työ päiväkodissa. Teoksessa Himanen, S. & Kukkonen, H. (toim.) Huikea mahdollisuus varhaiskasvatuksessa : sosionomiksi oppimista ja opinnollistamista mentorin tuella. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja, sarja B, raportteja 129, s. 28 - 39.

URL: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7266-53-3>

4

Varhaiskasvatuksen sosionomin **OSAAMINEN** ja työ päiväkodissa

RAIJA YLINIEMI

Varhaiskasvatusta on kehitetty Suomessa viimeisen kymmenen vuoden aikana niin tavoitteiden, sisällön kuin henkilöstörakenteenkin osalta. Varhaiskasvatus on nähty yhteiskunnassamme kannattavana investointina, sillä se luo poh-

jaa elinikäiselle oppimiselle, vahvistaa yhteiskunnallista tasa-arvoa ja estää syrjäytymistä. Tutkimukset ovat osoittaneet, että keskeisiä varhaiskasvatuksen laatutekijöitä ovat henkilöstön koulutus ja osaaminen. Tämä näyttäytyi myös syyskuussa 2018 voimaan tullessa

varhaiskasvatuslaissa (540/2018), jossa määriteltiin uusi päiväkotaja koskeva henkilöstörakenne. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänimikkeet ja kelpoisuudet muuttuivat uuden lain myötä, eikä tulevaisuudessa sosionomitutkinnolla voi enää saada varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuutta, sen sijaan uutena tehtävänimikkeenä on varhaiskasva-

tuksen sosionomi. Tässä artikkelissa kuvataan varhaiskasvatuksen henkilöstörakennetta, henkilöstön työn ja osaamisen taustoja sekä varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisen rakentumista.

Avainsanat: varhaiskasvatus, päiväkotaja, varhaiskasvatuksen sosionomi, varhaiskasvatuslaki

---

Päivähoidosta varhaiskasvatukseen

Suomessa julkiseen pienten lasten kasvatukseen ja hoitoon liittyvä yhteiskunnallinen keskustelu on ollut pitkään jännitteistä ja siinä on ollut nähtävissä erilaisia painotuksia varhaiskasvatuksen tavoitteista ja tarkoituksesta. Päivähoitoa säätelevissä lakiteksteissä ja asiakirjoissa on ollut erilaisia korostuksia eri vuosikymmeninä, minkä myötä myös päivähoiton toteutuksessa ovat korostuneet erilaiset asiat. Päivähoidon tavoitteet ja tarkoitus ovat vaihdelleet erityisesti työvoima- ja sosiaalipoliittisen sekä kasvatus- ja sivistystehtävän välillä. Pitkään päivähoito nähtiin perheen oikeutena päivähoitoon ja vasta 1990-luvulla päivähoitossa on nostettu esille lasten oikeus varhaiskasvatukseen. Päivähoitolaki 1973 (Laki lasten päivähoitosta 1973/36) oli kirjoitettu ensisijaisesti vanhempien näkökulmasta, kun taas uudessa varhaiskasvatuslaissa (540/2018) korostuu lasten oikeus oppimiseen ja kasvun tukemiseen lasten taustasta tai vanhempien elämäntilanteesta riippumatta. (Puroila & Kinnunen 2017, 7.)

Merkittäviä muutoksia varhaiskasvatuksessa on toteutettu 2010-luvulla. Päivähoito

siirtyi sosiaali- ja terveystieteiden alaisuudesta opetus- ja kulttuuriministeriön alaiseksi vuonna 2013. Tällä muutoksella haluttiin tuoda varhaiskasvatus osaksi perusopetusta ja korostaa varhaiskasvatusta osana yksilön elinikäistä oppimispolkua. (Eerola-Pennanen, Vuorisalo & Raittila 2017, 24.) Tätä näkökulmaa vahvistetaan uudella varhaiskasvatuslailla (540/2018), jonka mukaan *Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka*. Varhaiskasvatuskäsite on korvannut aiemman päivähoitokäsitteen, samoin kuin aikaisemmin käytetyn ilmaisun ”alle kouluikäisten lasten kasvatusta ja hoitoa” (Onnismaa 2010, 21).

Varhaiskasvatuksen toteuttamista käytännössä ohjaa ja säätelee varhaiskasvatuslakiin perustuva Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 (OPH 2018) -asiakirja. Valtakunnallisen ohjauksen tarkoitus on taata laadukkaat ja yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Nämä varhaiskasvatuksen ohjauksessa, tavoitteissa, tarkoituksessa ja toteuttamisessa tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet merkittävästi varhaiskasvatuksen henkilöstöltä vaadittavaan osaamiseen ja moniammatillisen työn kehittämiseen. Varhaiskasvatustyö nähdään asiantuntijatyönä, jonka tavoitteena on Varhaiskasvatustien (540/2018) mukaan ”edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia”.

Varhaiskasvatustyön ja -koulutuksen kehittämishaasteet

Päiväkodin lapsiryhmässä työskentelee tällä hetkellä toisen asteen koulutuksen saaneet lähihoitajat, yliopistokoulutuksen saaneet kasvatustieteen kandidaatit sekä ammattikorkeakoulusta valmistuneet sosionomit. Ammattirakenteen moninaisuutta lisää se, että päiväkodeissa työskentelee edelleen mm. opistoasteen koulutuksesta valmistuneita sosiaalikasvattajia ja lastentarhanopettajia sekä toisen asteen koulutuksesta valmistuneita päivähoitajia. Näistä muodostuu parhaimmillaan laaja-alaista osaamista omaava moniammatillinen työyhteisö, joka mahdollistaa varhaiskasvatuksen laadukkaan toteuttamisen. Eri ammattiryhmien osaamisen hyödyntämisessä on myös haasteita, mikä on näkynyt käytännössä mm. työ- ja vastuutehtävien jakamisen ongelmina, yhteistyötä vaikeuttavana työn hierarkkisuuksena sekä tiimityön että varhaiskasvatustyön tarkoituksen ja tavoitteiden erilaisina tulkintoina. Hyvin yleistä on ollut myös ”kaikki tekevät kaikkea -toimintakulttuuri”, joka ei mahdollista eri ammattiryhmien erityisosaamisen täysipainoista hyödyntämistä. Moniammatillisuus on

tarjonnut täten sekä mahdollisuuksia että jännitteitä varhaiskasvatustyön kentälle. (Karila & Kupila, 2010. 12, 68.)

Henkilöstön osaamisvaatimukset ja ammatillisen koulutuksen arviointi ja kehittäminen ovat olleet työn alla suomalaisessa varhaiskasvatuksessa 2000-luvun alkupuolelta lähtien. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportissa Varhaiskasvatus vuoteen 2020 yhtenä tehtävänä oli henkilöstön osaamiseen liittyvä kehittäminen. Tämä neuvottelukunnan työ voidaankin nähdä yhtenä lähtöpisteenä varhaiskasvatuksen henkilöstörakenteen selkeyttämiseksi, sillä loppuraportissa painottuvat koulutusten arviointi ja päiväkotien henkilökunnan tehtävien ja osaamisen kuvaukset. (STM 2007.) Varhaiskasvatuksen koulutuksen kansallinen arviointi toteutettiin 2012-2013 yhdessä Korkeakoulujen arviointineuvoston (KKA) ja Koulutuksen arviointineuvoston (KAN) kanssa. Eri koulutusasteita koskeva arviointi kohdentui yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja ammatillisella toisella asteella toteutettavaan varhaiskasvatuksen koulutukseen. (Varhaiskasvatuksen koulutus Suomessa 2013, 12.)

Varhaiskasvatuksen koulutusten yhteiseksi kehittämishaasteeksi nähtiin kaikkien koulutusten opetussuunnitelmien uudistaminen siten, että niissä huomioidaan paremmin yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset, jotka koskevat lapsuutta, lapsen oppimista, varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja moniammatillista työtä sekä kasvatusyhteisöjen toimintaa ja sen kehittämistä. Arviointiryhmä suosittelee koulutusten järjestäjien valtakunnallista tiiviimpää yhteistyötä opetussuunnitelmien laadinnassa ja kehittämisessä. Yhteistyössä arvioitavia ja kehitettäviä asioita ovat tutkintojen tavoitteet ja sisällöt sekä opetussuunnitelmiin

Varhaiskasvatuksen koulutusten yhteiseksi kehittämishaasteeksi nähtiin kaikkien koulutusten opetussuunnitelmien uudistaminen siten, että niissä huomioidaan paremmin yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset, jotka koskevat lapsuutta, lapsen oppimista, varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja moniammatillista työtä sekä kasvatusyhteisöjen toimintaa ja sen kehittämistä.

sisältyvät varhaiskasvatuksen ammatillisen osaamisen kuvaukset. Varhaiskasvatuksen lainsäädännön uudistaminen nähtiin myös tarpeellisena, muun muassa varhaiskasvatuksen henkilöstöltä edellytettävän koulutuksen ja osaamisen suhteen. (Varhaiskasvatuksen koulutus Suomessa 2013, 172-174.)

Erityisesti kahden tietoperustaltaan erilaisen koulutuksen tuottama lastentarhanopettajan pätevyys on koettu ongelmalliseksi. Lastentarhanopettajan pätevyyden on voinut saada kasvatustieteen kandidaatin tutkinnolla, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus ja sosionomi (AMK) tutkinnolla, johon sisältyy vähintään 60 op laajuiset varhaiskas-

vatuksen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005 ja asetus 608/2005). Varhaiskasvatuksen koulutuksen arvioinnissa todettiin, että nämä tutkinnot tuottavat profiililtaan erilaista osaamista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisemassa Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017-2030 julkaisussa ehdotetaankin ammattiryhmien tehtävien ja vastuiden selkeyttämistä mm. uusien ammatinimikkeiden avulla. (OKM 2017.) Tämän selvitystyön muutosehdotukset loivat pohjaa varhaiskasvatustalille (540/2018), joka tuli voimaan 1.9.2018.

Päiväkotityössä tarvittava osaaminen

Varhaiskasvatuksessa tarvittavaa osaamista on Suomessa tarkasteltu pitkään. Vuonna 2007 julkaistussa Varhaiskasvatuksen osaaminen ja koulutus -raportissa kuvataan kasvatushenkilöstön työtehtävissä tarvittavaa ammatillista osaamista neljän eri tason avulla; kaikille ammattiryhmille yhteinen osaaminen, varhaiskasvatusosaaminen, erityinen osaaminen ja tilanneosaaminen (STM 2007, 28-29). Kehittämistyö jatkuu muun muassa kansallisia ja kansanvälisiä tutkimuksia ja eri kehittämis-

hankkeiden tuloksia hyödyntäen, ja vuonna 2017 julkaistussa raportissa Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017-2030 (OKM 2017) kuvataan päiväkodissa vaadittavaa osaamista jakamalla se edelleen neljään keskeiseen osaamisalueeseen ja niitä tarkentaviin ydinosaamisiin, jotka nähdään olennaisina tämän päivän päiväkotityössä. (Taulukko 1.)

Päiväkodissa vaadittavaa osaamista voidaan tarkastella sekä kaikille ammattiryhmille yhteisenä moniammatillisena osaamisena että

Keskeiset osaamisalueet	Ydinosaaminen
Toimintaympäristön ja perustehtävien tulkintaan liittyvä osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Kasvatuksen ja lapsuuden yhteiskunnallisten ja kulttuuristen lähtökohtien tiedostaminen • Tietoisuus työtä kulloinkin ohjaavasta lainsäädännöstä ja muusta ohjauksesta • Lapsen ja perheiden arjen kokonaisuuden tuntemus
Varhaiskasvatukseen liittyvä osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Kasvatusosaaminen • Opetusosaaminen • Terveysteen ja hoitoon liittyvä osaaminen • Opetussuunnitelmaosaaminen • Lapsen kehitystä ja oppimista koskeva osaaminen • Pedagoginen osaaminen • Hyvinvointiosaaminen
Yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen liittyvä osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Vuorovaikutusosaaminen • Ammatillisten keskustelujen osaaminen • Yhteistyöosaaminen • Työn kielellinen hallinta • Verkosto-osaaminen • Vaikuttamisaosaaminen
Jatkuvaan kehittämiseen liittyvä osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Reflektio- ja tiedonhallintaosaaminen • Arviointi- ja kehittämisosaaminen

Taulukko 1. Päiväkotityössä tarvittava osaaminen (OKM 2017, Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030).

eri henkilöstöryhmien erityisosaamisena. Kai-kilta päiväkodin henkilöstöryhmiltä edellytetään toimintaympäristön ja perustehtävän tulkintaan liittyvää osaamista sekä vuorovai-kutukseen ja jatkuvaan kehittämiseen liittyvää osaamista. Korkeakoulututkinnon suoritta-neilta työntekijöiltä odotetaan näiltä neljältä alueelta syvällisempää osaamista kuin toisen asteen koulutuksen saaneilta.

Varhaiskasvatukseen liittyvä osaaminen sekä yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen liit-tyvä osaaminen perustuvat kaikille yhteiseen moniammatilliseen osaamiseen, mutta näillä osaamisen alueilla näkyy myös eri henkilös-töryhmien erityisosaaminen. Esimerkiksi opetus- ja opetussuunnitelmaosaaminen ovat

varhaiskasvatuksen opettajan erityisosaamista. Lapsen ja perheiden arjen kokonaisvaltainen tunteminen ja siitä nousevien tuen tarpeiden tunteminen ja yhteistyö muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden asiantuntijoiden kanssa ovat varhaiskasvatuksen sosionomin erityis-osaamista. Terveysteen ja hoitoon liittyvä osaa-minen on lastenhoitajien vahvaa osaamisalu-etta. (OKM 2017, 74-76.)

Edellä kuvattu päiväkodissa vaadittava osaaminen antaa hyvän perustan varhaiskas-vatuksen sosionomilta vaadittavan osaamisen määrittelyyn. Sen lisäksi tarvitaan tarkempaa kuvausta ja analyysia sosiaalialan ja sosiono-min osaamisesta sekä siitä, miten ne asemoi-tuvat päiväkodissa tarvittavaan osaamiseen.

Varhaiskasvatuksen sosionomi ja päiväkodin uusi henkilöstörakenne

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) vahvistaa varhaiskasvatuksen laatua nostamalla henki-löstön koulutustasoa ja selkiyttämällä tehtä-vänimikkeitä. Päiväkodin henkilöstörakenne muuttuu vuodesta 2030 lähtien lain mukaan seuraavalla tavalla: *Päiväkodissa kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä toimivasta 35 §:ssä tarkoitettusta henkilöstöstä vähintään kahdella kolmasosalla tulee olla varhaiskasvatuksen ope-ttajan tai sosionomin kelpoisuus, josta vähintään puolella varhaiskasvatuksen opettajan kelpoi-suus. Muilla tulee olla vähintään varhaiskasva-tuksen lastenhoitajan kelpoisuus.* Tulevaisuuden päiväkodeissa työskentelee täten moniamma-tillisena tiiminä rinnakkain varhaiskasvatuk-sen opettaja, varhaiskasvatuksen sosionomi ja

lastenhoitaja tai vaihtoehtoisesti kaksi varhais-kasvatuksen opettajaa ja lastenhoitaja.

Varhaiskasvatuksen sosionomi on var-haiskasvatuslaissa (540/2018) säädetty uusi ammattinimike, joka kuvataan laissa näin: *Kelpoisuusvaatimuksena varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviin on vähintään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaa-lipedagogiikkaan suuntautuneet vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot, joista voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella, tai sosionomin tutkinto, jota on täydennetty mainituilla opinnoilla (27 § 540/2018).* Siir-tymävaihe henkilöstön kelpoisuusehdoissa on pitkä, joten opiskelija, joka on aloittanut

sosionomiopintonsa viimeistään elokuussa 2019 voi vielä saada sekä varhaiskasvatuksen opettajan, että varhaiskasvatuksen sosionomin pätevyudet.

Uutena ammattinimikkeenä varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva ja siihen vaadittava osaaminen ovat herättäneet paljon kysymyksiä ja epävarmuutta sekä varhaiskasvatuksen kentällä että alan koulutuksen järjestäjien keskuudessa. Sosionomin tehtävistä ei ole yleistä valtakunnallista kuvausta, mutta muutamissa asiakirjoissa sitä on lyhyesti avattu. Hallituksen esityksessä eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi sosionomin tehtävää kuvataan seuraavasti: ”*Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva näkyisi etenkin sosionomin koulutuksen tuottama osaaminen moniammatillisen yhteistyön rakenteiden toteuttamisessa, perheiden palveluohjauksessa sekä perheiden kasvatusyhteistyön ja yhteisöllisyyden vahvistamisessa*” (HE 40/2018 vp, 27§). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 -raportissa varhaiskasvatuksen sosionomin osaamiseen viitataan seuraavasti: ”*Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta*”.

Uuden lain voimaantulon jälkeen on koettu tarpeelliseksi määritellä varhaiskasvatushenkilöstön tehtäviä, toimenkuvia ja osaamista tarkemmin. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto (Arene ry) kutsui tammi-kuussa 2019 työelämän, koulutuksen ja opetus- ja kulttuuriministeriön edustajia yhteiseen tapaamiseen, jossa perustetun työryhmän tehtävänä oli jäsentää sosionomi (AMK) tutkinnon tuottamaa varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan ammatillista osaamista ja asiantuntijuutta. (Talenttia 2019.) Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti ajalle 14.2.2019–

31.12.2020 Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumin, jonka tavoitteena on kehittää varhaiskasvatuksen koulutusten ja kouluttajien keskinäistä yhteistyötä. Kehittämisfoorumin loppuraportti ilmestyy tammi-kuussa 2021. (OKM 2019.)

Varhaiskasvatuksen sosionomin työ päiväkodissa perustuu sosiaali- ja kasvatustieteiden osaamiseen

Varhaiskasvatuslain voimaantulon (1.9.2018) jälkeen on eri tahoilla tehty työtä uuden henkilöstörakenteen selkeyttämiseksi. Hämmennystä on herättänyt erityisesti sosionomin työnkuva ja osaaminen, ei niinkään varhaiskasvatuksen opettajan tai lastenhoitajan työnkuvat, sillä niillä on jo vakiintuneet asemat osana päiväkodin henkilöstörakennetta. Osaamisen selkeyttäminen ja moniammatillisen työn haasteet koskevat uuden henkilöstörakenteen myötä kuitenkin kaikkia ammattiryhmiä ja oleellista onkin yhteisymmärryksen luominen siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia koskeviin varhaiskasvatuksen osaamisvaatimuksiin voidaan yhdessä vastata. (OKM 2017, 87.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 -raportin mukaan lapsiryhmän pedagogiikasta vastaa opettaja yhteistyössä muiden lapsiryhmässä työskentelevien ammattilaisten kanssa. Päiväkodissa pedagogiikka toteutuu kaikessa arjen toiminnassa ja sen toteuttaminen koskettaa kaikkia ryhmän työntekijöitä ja edellyttää kaikilta pedagogista osaamista (Ahonen 2017, 37-39).

Seuraavaksi käsittelemme varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista sekä päiväkodissa tarvittavan osaamisen (Taulukko 1) että sosionomi (AMK) kompetenssien pohjalta.

Sosionomin kompetenssit (Taulukko 2) on laadittu sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston ja sosiaalialan kouluttajien yhteistyönä ja ne on sisällytetty sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmiin (Rouhiainen, Rantanen, Hovi-Pulsa, Tietäväinen 2010). Kompetensseja on päivitetty säännöllisesti työelämän

vaatimuksia vastaaviksi ja viimeisin päivitys on vuodelta 2016. Näiden yleisten sosionomi (AMK) kompetenssien pohjalta on tarkennettu sosionomin osaamisprofiilia varhaiskasvatuksessa, jossa tulee esille kasvatuksellinen, opetuksellinen sekä yhteiskunnallinen näkökulma.

Sosionomin (AMK) kompetenssit ja ammatillinen ydinosaaminen	
Sosiaalialan eettinen osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Lasten oikeuksien sopimuksen mukaisen toiminnan edistäminen vahvistaen lasten osallisuutta, hyvinvointia, huolenpitoa ja suojelua Oman toiminnan reflektio
Asiakastyön osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Pedagogisen toiminnan suunnittelu, toteutus, dokumentointi ja arviointi Leikin merkityksen ymmärtäminen ja lasten vertaissuhteiden tukeminen lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä Lapsen ja perheen varhainen oikein kohdennettu tuki Perheiden kasvatusyhteisöjen kasvatusyhteistyön ja yhteisöllisyyden vahvistaminen
Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Varhaiskasvatusta ja sen järjestämistä ohjaavien normien ja lainsäädännön tuntemus Palveluohjaus ja verkostotyö perheiden tarpeiden pohjalta soite-palvelujärjestelmässä Moniammatillinen yhteistyö
Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Lapsen ja vanhempien kuulluksi tuleminen ja osallisuuden edistäminen yhteiskunnassa Lasten toimijuuden ja vertaissuhteiden vahvistaminen Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö varhaiskasvatuksen ja siihen liittyvän koulutuksen kehittämisessä
Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan ja varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin arviointi ja kehittäminen Tutkimuksellisten menetelmien soveltaminen varhaiskasvatustyössä ja saatujen tulosten hyödyntäminen varhaiskasvatuksen käytäntöjen kehittämiseen
Työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> Lähijohtaminen Kasvatusyhteisön pedagogisen toiminnan johtaminen Vastuu omasta ja kasvatusyhteisön työhyvinvoinnista

Taulukko 2. Sosionomi (AMK) kompetenssit ja varhaiskasvatuksen ydinosaaminen (Sosiaalialan AMK-verkosto 2016).

Päiväkotityössä tarvittava yhteistyö ja vuorovaikutusosaaminen sekä jatkuvaan kehittämiseen liittyvä osaaminen (Taulukko 1) näyttäytyvät selkeästi sosionomin kompetensseissa (Taulukko 2). Päiväkotityön toimintaympäristöön ja perustehtävien tulkintaan liittyvä osaaminen ja varhaiskasvatukseen liittyvä osaaminen (Taulukko 1) eivät näy sosionomin kompetensseissa (Taulukko 2), joten ne tulee nostaa keskiöön erityisesti varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneissa vaihtoehtoisissa vähintään 60 opintopisteen laajuisissa opinnoissa. Varhaiskasvatuksen pedagogisen osaamisen kehittäminen on ollut sosiaalialan tutkimusohjelmien kehittämiskohteena jo vuodesta 2013 lähtien varhaiskasvatuksen siirryttyä osaksi yleistä kasvatus- ja koulutusjärjestelmää. (Arene 2017.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteiden ja toiminnan painottuessa pedagogiseen osaamiseen, on oleellista selkeyttää eri ammattiryhmien ydinosaamista tällä keskeisellä osaamisalueella. Sosiaalipedagogiikka tarjoaa sosionomille tähän hyvän viitekehyksen. Sosiaalipedagogiikka tieteenä soveltuu hyvin osaksi sosionomin pedagogisen osaamisen tietopuustaa ja sosionomin sosiaalipedagoginen työorientaatio tukee pedagogiikan toteuttamista päiväkodissa. Sosiaalipedagogiikasta nousevia keskeisiä periaatteita, kuten osallisuus, yhteisöllisyys ja pedagoginen suhde, on luontevaa soveltaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pedagogisiin periaatteisiin. (Nivala & Ryyänen 2019, 237-239.)

Uuden henkilöstörakennesuosituksen myötä nousee esiin myös tarve yhteisille valtakunnan tasolla työstetyille ja hyväksytyille

Uuden henkilöstörakennesuosituksen myötä nousee esiin myös tarve yhteisille valtakunnan tasolla työstetyille ja hyväksytyille kaikkia päiväkodin ammattiryhmiä koskeville osaamisen kuvauksille.

kaikkia päiväkodin ammattiryhmiä koskeville osaamisen kuvauksille. Nämä saadaan oletettavasti käyttöön alkuvuodesta 2021 Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumin työn tuloksena.

Uuden henkilöstörakenteen pilotointi ja koulutuksen ideointi

Tampereella toteutettiin seitsemässä päiväkotiryhmässä syyskuusta 2018 toukokuuhun 2019 hanke, jossa pilotoitiin uuden lain mukaista henkilöstörakennetta (Kettunen 2018). Hankkeeseen osallistuivat Tampereen kaupungin kasvatus- ja opetuspalvelut, Tampereen yliopiston varhaiskasvatuksen opettajakoulutus, Tampereen ammattikorkeakoulun sosionomikoulutus ja Tampereen seudun ammattiopisto Tredun lähihoitajakoulutus. Hankkeen ohjausryhmään kuului kaupungin varhaiskasvatuksen hallinnon edustajia, varhaiskasvatuksen koulutusten opettajia, tutkijoita ja opiskelijoita.

Hankkeeseen liittyi Tampereen yliopiston ja Tampereen ammattikorkeakoulun yhdessä toteuttama toimintatutkimus. Tutkimuksen ja hankkeen tavoitteet olivat yhteiset: asiantuntijuuden muutokselle tuotettujen merkitysten selvittäminen ja varhaiskasvatuksen eri henkilöstöryhmien asiantuntijuuden tunnistaminen. Toimijoina tutkimuksessa olivat uutta henkilöstörakennetta pilotoivien päiväkotien varhaiskasvatuksen opettajat, sosionomit sekä lastenhoitajat, varhaiskasvatuksen koulutusten opettajat ja tutkijat sekä kaupungin varhaiskasvatuksen hallinnon edustajat. Tutkimuksen toteuttamisesta vastasivat Tampereen yliopistosta KT Tuulikki Ukkonen- Mikkola sekä Tampereen ammattikorkeakoulusta YTT Outi Wallin ja KM Raija Yliniemi. Tutkimuksen tulokset julkaistaan

Työelämän tutkimus -lehdessä keväällä 2021 ilmestyvässä artikkelissa. Hankkeessa tehtiin myös kaksi opinnäytetyötä: Nyrönen, Hanna 2019. ”*Yksilönä hyvä, yhdessä parempi, tiiminä paras – Tiimisyys varhaiskasvatuksen moniammatillisen tiimityön tukena*” sekä Salonen, Hanna & Vainio-Oja, Taru 2019. ”*Keskustelusta kehittämiseen, kehittämisestä käytäntöön. Johtajan rooli ammatillisen toimijuuden tukijana varhaiskasvatuksessa*”.

Uuden henkilöstörakenteen pilotointihankkeen aikana käynnistyi myös uuden koulutuksen ideointi. Tampereen kaupungin kasvatus- ja opetuspalvelujen hallinnosta tiedusteltiin Tampereen ammattikorkeakoulun mahdollisuutta kouluttaa kaupungin päiväkodeissa työskentelevistä lastenhoitajista varhaiskasvatuksen sosionomeja. Koulutuksen suunnittelu aloitettiin yhteistyössä Tampereen kaupungin ja Tampereen ammattikorkeakoulun kanssa keväällä 2019. Ammattikorkeakoulussa selvitettiin erilaisia mahdollisuuksia koulutuksen järjestämiseen. Lopulta päädyttiin koulutuksen toteuttamiseen niin, että ensimmäinen opintovuosi toteutetaan avoimessa ammattikorkeakoulussa ja tämän jälkeen opiskelijat voivat tietyin ehdoin hakea sosionomikoulutuksen tutkinto-opiskelijoiksi. Koulutuksen sisällön suunnittelu ja hakuprosessi etenivät kevään aikana hyvin ja toukokuussa 2019 oli jo valittu 30 lastenhoitajana työskentelevää henkilöä elokuussa alkaviin avoimen ammattikorkeakoulun opintoihin.

Lopuksi

Varhaiskasvatuksen sosionomin uusi ammatinimike ja sen edellyttämä osaamisen ovat tuoneet kehittämishaasteita myös Tampereen ammattikorkeakoulun sosionomikoulu-

tukseen. Osallistuminen Tampereella toteutettiin *Uuden henkilöstörakenteen pilotti* -hankkeeseen 2018- 2019 ja *lähiboitajasta varhaiskasvatuksen sosionomiksi* koulutuksen toteuttamiseen elokuusta 2019 alkaen ovat antaneet yksiköllemme merkittävää kokemustietoa ja näkemystä varhaiskasvatuksen sosionomin työstä ja osaamisesta päiväkodissa.

Molemmat edellä mainitut kokemukset ovat vahvistaneet käsitystä siitä, että sosionomin osaamista tarvitaan päiväkodissa ja sitä myös arvostetaan. Parhaiten varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen vastaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamiseen silloin, kun työnkuvaa kehitetään ja arvioidaan yhteistyössä koulutuksen toteuttajien, opiskelijoiden, työnantajien, päiväkodin johtajien sekä moniammatillisen tiimin kanssa. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristö tarvitsee kuitenkin lisää tutkimustietoa ja yhteisiä valtakunnallisia kuvauksia eri ammattiryhmien työstä ja osaamisesta päiväkodissa. ▲

Lähteet

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Arene 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkeakoulu sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n työryhmän selvitys sosiaalialan tilanteesta ja kehityksestä. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportti/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?t=1526901428 Luettu 15.9.2020.

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 608/2005. Valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050608> Luettu 15.9.2020.

Erola-Pennanen, P., Vuorisali, M. & Raittila, R. 2017. Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa M. Koivula, M., A. Siippanen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino. 21-35.

HE 40/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatusta laiksi ja eräiksi siihen liitettäviksi laeiksi. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_40+2018.pdf Luettu 27.8.20.

Karila, K. & Kupila, P. 2010. Varhaiskasvatuksen työidentiteettien muotoutuminen eri ammattilaiskukupolvien ja ammattiryhmien kohtaamisissa. Työsuojelurahaston hanke 108267. Loppuraportti. Tampereen yliopisto Opettajankoulutuslaitos. Varhaiskasvatuksen yksikkö. <https://www.tsr.fi/documents/20181/40645/108267-loppuraportti-hanke108267loppuraportti.pdf/8dbedf3-dcea-41b8-8ed2-cc15f884d238> Luettu 10.9.2020.

Kettunen, I. 2018. Pilotti Tampereella: Varhaiskasvatuksen sosionomit aloittavat. *Talentia-lehti*, loka 29, 2018. <https://www.talentia-lehti.fi/pilotti-tampereella-varhaiskasvatuksen-sosionomit-aloittavat/> Luettu 27.8.20.

Laki lasten päivähoitosta 1973/36. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1973/19730036> Luettu 24.8.20.

